

Європейські стандарти судової експертизи в адміністративному судочинстві

Вікторія Катрич

Головний судовий експерт відділу судової експертизи № 3 (м. Нікополь) лабораторії судової експертизи (м. Кривий Ріг), Дніпропетровський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Нікополь, Україна, e-mail: vikaexpert17@ukr.net

Досліджено європейські стандарти судової експертизи в адміністративному судочинстві крізь призму права на справедливий суд, гарантованого Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Проаналізовано підходи Європейського суду з прав людини до оцінки експертних висновків, визначено ключові вимоги до незалежності, неупередженості та професійної компетентності судових експертів, а також процесуальні гарантії призначення і використання експертизи в адміністративному процесі.

Ключові слова: адміністративне судочинство; судова експертиза; європейські стандарти; справедливий суд; Європейський суд з прав людини.

European Standards of Forensic Examination in Administrative Proceedings

Victoria Katrych

The article examines European standards of forensic expertise in administrative proceedings through the prism of the right to a fair trial guaranteed by the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The approaches of the European Court of Human Rights to the assessment of expert opinions are analyzed, key requirements for the independence, impartiality and professional competence of judicial experts are identified, as well as procedural guarantees for the appointment and use of expertise in the administrative process.

Keywords: administrative justice; forensic examination; European standards; fair trial; European Court of Human Rights.

Європейська інтеграція правових систем держав Ради Європи та Європейського Союзу зумовлює необхідність приведення національних механізмів здійснення правосуддя у відповідність до європейських стандартів справедливого судочинства. Європейська інтеграція правових систем держав Ради Європи та Європейського Союзу зумовлює необхідність приведення національних механізмів здійснення правосуддя у відповідність із загальноновизнаних стандартів справедливого суду. В адміністративному судочинстві, покликаному забезпечити ефективний судовий контроль за діяльністю органів публічної влади, особливого значення набуває судова експертиза як форма застосування спеціальних знань у процесі доказування. Експертний висновок часто виступає ключовим доказом у справах, пов'язаних із податковими, митними, земельними, екологічними, містобудівними та іншими публічно-правовими спорами.

Метою цієї статті є аналіз основних європейських стандартів судової експертизи

та визначення особливостей їх застосування в адміністративному судочинстві.

Право на справедливий суд, гарантоване статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, є базовим джерелом формування європейських стандартів судової експертизи в адміністративному судочинстві [1].

Базисом європейських стандартів судової експертизи є право на справедливий суд, яке закріплене у статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У практиці ЄСПЛ неодноразово наголошувалося, що справедливість судового розгляду охоплює не лише формальне дотримання процесуальних норм, але й реальну можливість сторонам ефективно представляти свої позиції та оспорювати докази, у тому числі експертні висновки. У контексті адміністративного судочинства це означає, що судова експертиза має бути організована так, щоб жодна зі сторін не перебувала у суттєво гіршому процесуальному становищі. Принцип

«рівності сторін» (equality of arms) вимагає забезпечення доступу сторін до матеріалів експертизи, можливості ставити питання експертові, заявляти клопотання про проведення додаткової або повторної експертизи, а також надавати контраргументи щодо змісту експертного висновку.

Одним із ключових європейських стандартів є вимога незалежності та неупередженості експерта. У своїй практиці ЄСПЛ виходить із того, що висновок експерта, залученого судом, хоча й не є суддею, може істотно вплинути на результат розгляду справи. Так, у справі «Mantovanelli v. France» Суд наголосив, що сторони повинні мати реальну можливість ознайомлюватися з експертними матеріалами та коментувати їх, інакше буде порушено принцип рівності сторін [2]. Відтак, будь-які сумніви щодо об'єктивності експерта необхідно усунути на стадії призначення експертизи.

Європейські підходи передбачають, що експерт не повинен перебувати у службовій, фінансовій чи іншій залежності від сторін спору або органу публічної влади, чиї дії чи рішення оскаржуються. Для адміністративного судочинства це має особливе значення, оскільки однією зі сторін часто є держава в особі її органів. У зв'язку з цим, стандарт незалежності експерта є додатковою гарантією захисту приватної особи від зловживань владними повноваженнями.

Європейські стандарти також встановлюють вимоги до професійної компетентності судових експертів. Залучення експерта допускається лише тоді, коли встановлення певних обставин справи потребує спеціальних знань, якими суд не має. Відповідно, експерт повинен мати відповідну освіту, професійний досвід і підтверджену кваліфікацію у відповідній галузі знань [3].

У рекомендаціях Ради Європи та документах СЕПЕЛ підкреслюють необхідність існування прозорих механізмів сертифікації та професійного контролю за діяльністю експертів. Це спрямовано на забезпечення якості експертних висновків та підвищення довіри до судової експертизи як до інституту. Для адміністративного судочинства важливою є також спеціалізація експертів, оскільки

публічно-правові спори часто пов'язані зі складними технічними або економічними питаннями.

Європейські стандарти не встановлюють єдиного алгоритму призначення судової експертизи, але виходять із необхідності дотримання принципів змагальності та процесуальної справедливості. Вирішуючи питання про доцільність експертизи, повинен належним чином мотивувати своє рішення, врахувати позиції сторін та визначити чіткі межі експертного дослідження.

Важливою гарантією є чітке та коректне формулювання питань, поставлених перед експертом. Європейська практика виходить із того, що експерт не може підмінити суд у вирішенні правових питань; його завдання полягає у наданні науково обґрунтованих відповідей на фактичні питання, що потребують спеціальних знань. Порушення цієї межі може поставити під сумнів допустимість експертного висновку як доказу.

Згідно з європейськими стандартами, експертний висновок не має наперед визначеної доказової сили. Суд зобов'язаний оцінювати його в сукупності з іншими доказами, керуючись принципом внутрішнього переконання. Разом із тим, відмова суду від врахування експертного висновку або надання йому вирішального значення має бути належним чином мотивовані в судовому рішенні.

Європейська комісія з ефективності правосуддя у своїх рішеннях наголошує, що ігнорування важливого експертного доказу без належного обґрунтування може свідчити про порушення права на справедливий судовий розгляд. Таким чином, стандарт обґрунтованості судового рішення безпосередньо пов'язаний зі стандартами використання та оцінки судової експертизи.

Отримані результати свідчать, що європейські стандарти судової експертизи в адміністративному судочинстві мають комплексний характер і ґрунтуються на практиці Європейського суду з прав людини, рекомендаціях Ради Європи та загальних принципах процесуального права.

Європейські стандарти судової експертизи в адміністративному судочинстві форму-

ють цілісну систему принципів, спрямовану на забезпечення справедливого, неупередженого та ефективного судового розгляду. Ключовими серед них є незалежність і ком-

петентність експерта, дотримання процесуальних гарантій під час призначення та проведення експертизи, а також обґрунтована оцінка експертного висновку судом.

Перелік джерел посилання

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 23.01.2026).
2. Рішення ЄСПЛ у справі «Mantovanelli v. France» за заявою № 21497/93. 18.03.1997 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58023%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58023%22]}) (дата звернення: 23.01.2026).
3. Рішення ЄСПЛ у справі «Korošec v. Slovenia» за заявою № 77212/12. 08.10.2015 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:\[%22001-157538%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:[%22001-157538%22]}) (дата звернення: 23.01.2026).